

Entomologicko-arachnologické exkurze pro širokou veřejnost

Stejně jako v minulém roce, i v letošním uspořádala ČSE několik exkurzí pro širokou veřejnost. Potěšující je stále stoupající zájem veřejnosti o podobné akce, který se nám odrazil jak v počtu účastníků, tak v silné poptávce po zvýšení počtu exkurzí. Taktéž zájem o pořádání exkurzí v jiných částech republiky je značný. Tento fakt již bohužel naráží na časové i logistické možnosti současných vedoucích. Chtěli bychom tak hned úvodem apelovat na aktivitu členů ČSE, zejména z jiných koutů republiky. Zájem veřejnosti o entomologii existuje, je třeba jej podchytit a rozvíjet. Pokud takto neučiníme, mohlo by se nám to v budoucnu vymstít.

Exkurze doznaly některých změn. V první řadě se změnilo částečně jejich zaměření, když s nabídkou pořádání společných exkurzí přišla České arachnologická společnost, jmenovitě Helena Rothová. Přestože většina entomologů disponuje znalostmi ze všech oborů zoologie, rozšíření řad vedoucích o specializovaného arachnologa přispělo k prohloubení vědomostí o pavoukovcích jak mezi účastníky, tak i mezi vedoucími exkurzí. Druhou změnou je oficiální podpora Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy, jakožto *alma mater* všech současných lektorů vycházek.

První entomologicko-arachnologická exkurze vedla do NPR Libický luh. Ač je lokalita relativně vzdálená, ráno dne 27.4.2019 se na nádraží v Libici nad Cidlinou sešlo dvacet účastníků včetně vedoucích. Počasí v ten den zrovna neslibovalo pěkné vyhlídky, přesto neodradilo zájemce o přírodu. Pro většinu účastníků byla procházka lužním lesem dosud nepoznaným zážitkem, a tak kromě výkladu o jednotlivých bezobratlých se debata často stáčila také k obecnému fungování těchto jedinečných ekosystémů a jejich značnému ohrožení v současné krajině. Dalším vděčným tématem se stali motýli a jejich současný silný úbytek z krajiny. Podmětem k tomuto tématu byla reintrodukce skoro vymizelého hnědáska osikového (*Euphydryas maturna*) právě do NPR Libický luh, které předcházela příprava vhodných biotopů na lokalitě. Jeden z příkladů dobré spolupráce AOPK ČR a Lesů ČR. Housenky se nám nepodařilo nalézt, ale připravené biotopy vydaly i jiné poklady. Největší zájem jistě po zásluze sklídil náš největší střevlík, střevlík kožitý (*Carabus coriarius*) a jeho menší příbuzní z rodu *Carabus*. Pomyslnou třešničkou na dortu byl poté nález listonoha jarního (*Lepidurus apus*), kterého většina účastníků viděla poprvé v životě. Velký zájem a údiv také sklídil sběr hmyzu (cíleně především kříšů) pomocí vysavače na listí, který prezentoval Šimon Zeman. I vzhledem k horšícímu se počasí bylo nutné lehce po obědě exkurzi předčasně ukončit, což ovšem určitě nijak nenarušilo celkový dojem zúčastněných z celé exkurze.

Druhá exkurze stejně jako v loňském roce vedla do CHKO Český kras. Dne 15.6.2019 se na autobusové zastávce ve Svatém Janu pod Skalou sešlo dvacet účastníků včetně organizátorů, které čekala náročnější trasa ze Svatého Jana přes Solvayovy lomy až do Hostimi. Již ráno panovalo velké horko a předpověď počasí slibovala odpolední bouřky, nebylo tedy mnoho času nazbyt a museli jsme vyrazit. Výstup na vyhlídku Sv. Jana v kombinaci se značně vysokými teplotami mnoho účastníků vyčerpalo, a tak ani občasné zastávky, při nichž jsme demonstrovali hmyz a pavoukovce, nepomohly k zotavení některých jedinců, kteří nás poté krátce před Solvayovými lomy opustili a vrátili se stejnou trasou do Svatého Jana. Z nejzajímavějších nálezů této části exkurze byli jistě krasci *Dicerca berolinensis*, jejichž imaga se vyhřívala

na osvětlených habrech. Houževnatější účastníci s námi pokračovali dále až na skalnatou step Třesina, na které SCHKO Český kras pastvou ovce a kozami a vyřezáváním dřevin napomáhá k záchraně vzácných druhů motýlů, zejména hnědáka kostkovaného (*Melitaea didyma*) a okáče metlicového (*Hipparchia semele*), z nichž jsme potkali pouze druhého jmenovaného. Kromě okáče metlicového sklídl na této lokalitě největší úspěch nález samce roháče obecného (*Lucanus cervus*). Podobné biotopy jsou v dnešní krajině velkou vzácností a většina účastníků navštívila takový biotop poprvé. Na tomto posledním stanovišti byla oficiální část exkurze ukončena. Někteří účastníci ještě poté pokračovali v debatě o přírodě a dalších tématech v blízkém hostinci U Krobiána v Hostimi až do příjezdu autobusu.

Třetí exkurze měla vyhovět i méně zdatným zájemcům o přírodu, a tak byl sraz stanoven na 14.9.2019 na zastávce metra Radlická v Praze. Zájem byl opět poměrně velký, a tak můžeme konstatovat, že tuto exkurzi navštívilo dvacet lidí. Ač to mnoho obyvatel Prahy netuší, i hlavní město nabízí biologicky velice zajímavé biotopy s výskytem vzácných či neobvyklých druhů hmyzu. Praha je svou polohou velice klimaticky příznivá, navíc efekt města ještě umocňuje mírné a teplé klima. Taktéž skýtá obrovské množství biotopů, které začasťe spoluvytvořil člověk. Ze zastávky metra vedla trasa přes Prokopské údolí až na Děvin. Cestou mohli účastníci pozorovat proměnu biotopů a na ně vázaných organismů od silně ruderalizovaných míst až po zachovalé krátkostébelné stepní trávníky na Děvině. Ze zajímavých stepních druhů, které byly prezentovány, lze jmenovat například stepníka rudého (*Eresus kollari*) a okáče metlicového (*Hipparchia semele*), z běžných druhů pak okáče pohánkového (*Coenonympha pamphilus*), modráška jehlicového (*Polyommatus icarus*) a modráška černolemého (*Plebeius argus*) nebo ostnohřbetku ovocnou (*Stictocephala bisonia*). Že i „obyčejná“ exkurze může poskytnout zajímavé údaje, dokládá nález blánatky *Brachyplax tenuis* (Heteroptera: Oxycarenidae), zřejmě prvního historického nálezu pro Čechy (Petr Kment, pers. comm.). Exkurze z Děvina pokračovala skrze fragmenty lesů až k hlubočepskému jezírku, kde byla oficiálně ukončena.

Poslední exkurze konaná v neděli 22.9.2019 opět v CHKO Český kras byla uspořádána pro studenty Gymnázia Botičská a zároveň účastníky Biologické olympiády. Exkurze byla neveřejná a pro speciální skupinu zájemců, což se odrazilo v její náplni, která byla na rozdíl od veřejných exkurzí více edukační a širěji pojatá, tedy neomezovala se pouze na zástupce hmyzu a pavoukocvů. Detailněji byly probírány životní cykly jednotlivých zástupců, fylogenetické vztahy nebo například obecná charakteristika celých skupin těchto živočichů. K exkurzi byla zvolena oblíbená trasa z Karlštejna do Srbska vedoucí přes NPR Karlštejn a známou „Komárkovu step“. Všech jedenáct studentů spolu se svým pedagogem se velice rychle zapojilo do sběru exemplářů, díky tomu se podařilo i v pokročilé sezoně nasbírat spoustu zajímavých a ikonických živočichů. Za všechny jmenujme alespoň skálovku velkou (*Gnaphosa lucifuga*), kobyliku zelenou (*Tettigonia viridissima*), klínatku rohatou (*Ophiogomphus cecilia*) nebo vřetenku lesklou (*Bulgarica nitidosa*). Přes veškerou snahu nalézt na Komárkově stepi oblíbené zástupce rodu sklípkánek (*Atypus* sp.) se nám to tentokrát bohužel nepodařilo. Většina odlovených exemplářů patřila mezi běžnější druhy živočichů, což se dalo vzhledem k pokročilé sezoně předpokládat. Nutno ale dodat, že počasí nám nadmíru přálo a sluníčko vytáhlo z úkrytů mnoho pěkných druhů.

Na závěr bychom chtěli poděkovat Správě CHKO Český kras (AOPK ČR) za spoluorganizování druhé a čtvrté exkurze a doufáme, že spolupráce přetrvá i do dalších let. Za podporu ČSE nejen v pořádání exkurzí bychom chtěli také poděkovat Přírodovědecké fakultě Univerzity

Karlovy, jmenovitě prof. Ivanu Čepičkovi a prof. Petru Horákovi. Zvláštní poděkování patří České arachnologické společnosti (ČSA) a věříme, že započatá spolupráce bude pokračovat do dalších let. V neposlední řadě bychom chtěli poděkovat vedoucím jednotlivých exkurzí mimo autorů článku – Albertu Františku Damaškovi, Tomáši Jorovi a Heleně Rothové (ČSA). Poděkování také patří Vojtěchu Koštířovi, Milanu Putzovi, Kryštofu Rücklovi a Ladislavu Schweinerovi, kteří ač jako řadoví účastníci exkurze velmi pomohli s demonstrací úlovků a přispěli svými znalostmi. Za poskytnutí fotografií z exkurzí děkujeme Martinu Primovi, Petru Šímovi a Marku Velechovskému. A v úplném závěru bychom chtěli poděkovat všem, kteří se exkurzí zúčastnili, za jejich aktivitu, sběr exemplářů a mnohdy i za pomoc s determinací.

Ti, kteří by měli zájem zúčastnit se dalších exkurzí, mohou sledovat webové stránky ČSE (www.entospol.cz) či facebookové stránky „Česká společnost entomologická“, protože v roce 2020 opět plánujeme tři až čtyři podobné vycházky do nedalekého (i vzdálenějšího) okolí Prahy, včetně nočního svícení. Informace o exkurzích budou vyvěšeny v dostatečném předstihu. V případě dotazů se neváhejte obrátit emailem na entospol@gmail.com. V případě zájmu o zasílání informací ohledně exkurzí emailem, zašlete svůj email na výše uvedenou adresu.

David Sommer, Lucie Hružová & Šimon Zeman

Obr. 1. Prezentace saproxylických zástupců hmyzu na padlém kmeni v NPR Libický Luh. Fotografie L. Hrůzová.

Obr. 2. Samička martináče bukového (*Aglia tau*) čekající na partnera. Fotografie M. Velechovský.

Obr. 3. Vzácný krasec *Dicerca berolinensis*, jehož larvy se vyvíjejí v odumírajícím dřevě habrů. Tento krásný exemplář byl zastížen na jednom takovém kmeni při exkurzi ve Sv. Janu pod Skalou. Fotografie L. Hřůzová.

Obr. 4. Ukázka managementu (kosené a nekosené plochy) na Děvině v Praze a jeho vliv na biodiverzitu hmyzu. Fotografie Š. Zeman.

Obr. 5. Hlavní celebrita exkurze do Prokopského údolí – stepník rudý (*Eresus kollari*). Fotografie L. Hrůzová.

Obr. 6. Skalnaté stráně hostí velký počet druhů hmyzu, ale i jiných bezobratlých živočichů. Exkurze do NPR Karlštejn. Fotografie P. Šíma.

Obr. 7. Demonstrace nalezených ulit páskovky žíhané (*Caucasotachea vindobonensis*) s knižním porovnáním podobných druhů. Fotografie P. Šíma.

Obr. 8. Na slavné „Komárkově stepi“ se na podzim musíme spokojit s demonstrací především běžnějších druhů, jako je např. kobyłka zelená (*Tettigonia viridissima*). Fotografie P. Šíma.

